

การศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาบารมีในนารทชาดก

The Analytical Study of Upekkha Parami in Narada Jataka

พระปลัดสมชาย ปโยโค, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระเมธีปริยัติวิบูล และ
พระณัต วฑฒโน

Phrapalad Somchai Payogo, PhraKrupipithpariyattikit,
Phrametheepariyuttbiviboon and Phra Thanat Vaddhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doi: 10.14456/jmcupeace.2016.25

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาบารมีในนารทชาดก มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาความสำคัญของการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาดก (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติอุเบกขาบารมีในนารทชาดก

จากการศึกษาวิจัยพบว่า นารทชาดกเป็นเหตุการณ์ที่พระพุทธทรงเล่าเรื่องเกี่ยวกับอดีตชาติของท่านอรุเวลกัสสปะ กล่าวถึงในสมัยเป็นพระเจ้าอังคตราช ทรงเชื่อถือคำสอนของคุณาสีวกจากนั้นพระองค์ทรงละเว้นการปฏิบัติพระราชกรณียกิจแล้วหันมาบริโภคมกคุณอย่างเดียว พระนารทพรหมเห็นพระนางจุจจาธิดาของพระเจ้าอังคตราชที่ปรารถนาหาผู้ที่มีบารมีเพื่อจะปลดเปลื้องความเป็นมิถิยาภิกขุของพระบิดา จึงได้แปลงกายเป็นมนุษย์ เหาะมาในลักษณะของพระฤๅษี และได้ตรัสสอนแก่พระเจ้าอังคตราช ให้ทรงละมิถิยาภิกขุ ดำรงพระชนม์ อยู่ด้วยความไม่ประมาท พระเจ้าอังคตราชอยู่ในโอวาทนารทพรหม ปฏิบัติบำเพ็ญทาน ศีล อย่างสม่ำเสมอ ปกครองเมืองโดยสงบร่มเย็น

การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาดก คือความวางใจเป็นกลางหรืออคติต่างๆ ท่านได้วางเฉยที่การสร้างคุณงามความดีของพระนางจุจจาที่ได้สร้างกุศล แต่ก็จะเข้ามาให้แนวทางในการปฏิบัติสำหรับผู้เห็นผิดดั่งที่พระเจ้าอังคต ปฏิบัติ หลงผิดเพราะได้รับการสั่งสอนที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพราะว่าถ้าพระเจ้าอังคตราชเป็นพระราชาถ้าเกิดหลงผิดไปมากกว่านี้ย่อมสร้างความเสียหายต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมาก

คำสำคัญ : นารทชาดก, อุเบกขาบารมี

Abstract

This article aims at analytically studying of Upekkhā Pāramī in Nārada Jātaka. There are two objectives, namely : - 1) to study the importance of Upekkhā Pāramī in Nārada Jātaka. 2) To analyze the performance of Upekkhā Pāramī in Nārada Jātaka.

From this Research it is found that Nārada Jātaka is the incident which the Buddha told the Buddhists about is Ven. Uruvela Kassapa's past Birth at the time when he was Aṅgati King who believed in Guṇājivaka, stopped his working and behaved himself in the bad way.

Nārada Brahma met a woman called Rujā, King Aṅgati's daughter who wished to find out a person with Pāramī (perfection) to correct her father's bad characteristic. After that Nārada Brahma change his body to be human being and flew in the air as a hermit and got down to ground and later taught Aṅgati King to be a good person. After that Aṅgati King set up a Dana office and observed the precepts continually. After that the town was peaceful and the people are peaceful and happy.

To develop Upekkhā Pāramī in Nārada Jātaka is to be moderate without a bias. Nārada Brahma was of the equanimity to Miss Rucā's doing goodness, but on the contrary, Nārada Brahma gave the way to carry out the life to the deluded person such as Aṅgati King, because if the King who was delusive, he would create the great disaster to the Nation.

Keywords : Narada Jataka, Upekkha Parami

บทนำ

นารทชาดกเป็นพระชาติหนึ่งในมหานิบาตชาดก¹ ที่พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมีอย่างยิ่งยวดทรงเอาชีวิตเป็นเดิมพัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า พระองค์ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมีเพียงอย่างเดียว ที่จริงแล้วทรงบำเพ็ญบารมีทั้ง 10 ประการไปพร้อมๆ กัน เพียงแต่ในพระชาตินี้ ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมีอย่างเด่นชัด เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายอันสูงสุด คือการมีความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง คือ ทรงความยุติธรรมไม่ลำเอียงต่อผู้ใดผู้หนึ่ง ที่จะต้องได้รับทุกข์หรือรับสุข พร้อมกันนั้นก็มีการประกอบด้วยความเมตตาปราณี พร้อมทั้งจะสงเคราะห์ในเมื่อมีโอกาส ครั้นเมื่อพระนางรจจาซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอังคตี แห่งกรุงมิถิลา ประราณาที่จะพยายามเปลี่ยนความเชื่อของพระบิดาที่เห็นผิดถึงแม้พระนางจะชักชวนอย่างไร พระบิดาก็ไม่ทรงเชื่อ ในวันนั้น ท่านตรวจดูโลกเห็นพระนางรจจาราชธิดากำลังนมัสการเหล่าเทวดาผู้บริหารโลกปรารถนาผู้ที่มีบารมีเพื่อจะปลดปล่อยความเป็นมิถิลาทมิฬของพระบิดา จึงมาดำริว่าคนอื่นเว้นจากท่านเสียแล้วย่อมไม่มีบุคคลใดสามารถเพื่อจะปลดปล่อยมิถิลาทมิฬของพระเจ้าอังคตินั้นได้ จึงได้จำแลงกายเป็นมนุษย์ เหาะมาในลักษณะของพระฤๅษี แล้วหยุดอยู่ในปราสาทต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าอังคตี และได้ตรัสสอนแก่พระเจ้าอังคตี ให้ทรงละมิถิลาทมิฬ ให้ตั้งอยู่ในศีล จงละปาปมิตร เข้าไปใกล้กัลยาณมิตร อย่าทรงประมาทเป็นนิตย์แล้วพรรณาคุณของพระนางรจจาราชธิดาให้ทรงทราบจนเกิดความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ทำให้พระราชาดีพระทัยมาก และชาวเมืองต่างยกย่องสรรเสริญ เพราะพระราชาหันมาเอาพระทัยใส่การบริหารบ้านเมืองให้เป็นปกติสุขได้อย่างดี (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 4/3/295)

การบำเพ็ญบารมีเป็นการตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อจะสร้างความสงบสันติสุขแก่ตนเองและให้เป็นตัวอย่างของผู้คนจำนวนมากในทางพระพุทธศาสนามีการบำเพ็ญบารมี เพื่อประราณาสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต โดยใช้ความพากเพียรในการปฏิบัติไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้นจนได้บรรลุพระโพธิญาณเป็นการบำเพ็ญโดยอาศัยความวิริยะอุตสาหะอย่างแรงกล้าการบำเพ็ญบารมีนั้นมิใช่จะบำเพ็ญบารมีใดบารมีหนึ่งในชาติหนึ่งๆ เพียงอย่างเดียวหรือชาติเดียวเท่านั้นแต่ได้บำเพ็ญบารมีครบทั้ง 10 ประการได้แก่ทานศีลเนกขัมมะ

¹ ในพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬา ฯ เป็นมหานารทกัสสปชาดก ; ดูรายละเอียดใน ชุ.ชา. (ไทย) 28/1153/363.

ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา และครบทั้ง 3 ขั้นด้วยคือ บารมี อุปบารมี พรหมัตถบารมี โดยปฏิบัติต่อเนื่องหลายสิบชาติจนครบบริบูรณ์เหมาะสมจะบรรลุคุณธรรม หลักธรรมในบารมีทั้ง 10 จึงเป็นหลักธรรมควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดพลังบารมีมุ่งสู่ความเป็น พระพุทธเจ้าในที่สุดโดยเฉพาะอุเบกขาบารมีจำเป็นต้องนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ส่งสมณทูตไป เผยแผ่ในดินต่างๆ นารทชาดกได้ใช้เป็นตัวอย่างในแสดงธรรมให้ประชาชนในมหารัฐชนบท ส่งผลให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นในดินแดนมหารัฐชนบท (อรรถกถา ภาษาไทย, 1/5/7) เพราะเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติตามไม่ตกไปสู่ที่ชั่วคือรู้จักวางใจเป็นกลางโดยไม่มีอคติ และวางใจเฉยได้เมื่อมีอารมณ์มากระทบทั้งที่พอใจหรือไม่พอใจ คำสอนที่พระพุทธเจ้าทรง แสดง ชี้ให้เห็นคุณงามความดีและความสำคัญของบุคคลและสิ่งต่างๆ คือความจริงแท้ของ ชีวิตและกฎธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากวงจรแห่งทุกข์ทั้งปวง หัวใจของ พุทธศาสนา คือ ละเว้นความชั่ว หมั่นทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10/90/50)

คติความเชื่อในชาดกก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตที่ดีงาม หลักคำสอนใน พระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท มีสติเป็นเครื่องควบคุมและ ประกอบคุณงามความดี ดังพุทธพจน์ว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25/24/32)

ยศย่อมเจริญแก่บุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร

มีสติ มีกรณงานสะอาด ใคร่ครวญก่อนทำ

สำรวม ดำรงชีวิตโดยธรรม และไม่ประมาท

พุทธพจน์บทนี้แสดงให้เห็นว่า ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันทุกคนต้องปฏิสัมพันธ์กับ ผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาหากเรามีทักษะของการแสดงออกที่เหมาะสมตามสถานการณ์การแสดง ความรู้สึกได้ถึงความจริงใจและเปิดเผยเราจะได้รับมิตรภาพที่ดีและความมีศรัทธาจากผู้ที่เร สनทนาด้วยและจะนำมาซึ่งสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทั้งปัจเจกบุคคลและต่อหน้าที่การงานการที่ คนเราจะแสดงออกได้อย่างเหมาะสมนั้นเป็นทักษะการดำเนินชีวิตที่สั่งสมมาตลอดช่วงชีวิตของ แต่ละคนจากการถูกอบรมสั่งสอนประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาชีวิตของตนเองในลักษณะ ที่เป็นเฉพาะตนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับ คนในสังคม พัฒนาความรู้โดยอาศัยสติปัญญาและใช้ความรู้นั้นเพื่อเอาชนะธรรมชาติ เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ มีความสามารถในตัวเอง (Rahula, 2006 : 1)

สังคมไทยก็มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาตลอด มีคติเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ จึงทำให้สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน การผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่อง การสร้างบารมี ความประพฤติดีที่งดงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มุ่งเน้นสอนให้ผู้ ประพฤติปฏิบัติเป็นคนดี สามารถควบคุม กาย วาจา ใจ เกิดกระบวนการพัฒนาในด้าน ต่างๆ ในทางประวัติศาสตร์ชาวไทยได้นับถือศาสนาพุทธต่อเนื่องตลอดมา ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา (กรม วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 1)

จากข้อมูลเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การศึกษาอุเบกขาบารมีใน นารทชาดก” เพราะเห็นว่ามีเนื้อหาสาระสมบูรณ์ที่ควรน้อมนำมาศึกษาทั้งโดยปริยัติและปฏิบัติ อีกทั้งต้องการศึกษาว่าการบำเพ็ญบารมีของพระนารทพรหมนั้นมีวิธีการอย่างไร ท่านใช้หลัก ความเพียร ความอดทน ความตั้งใจอย่างไรในการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีจนบรรลุเป้าหมาย สูงสุดในสิ่งที่ท่านมุ่งหวัง ตลอดจนรูปแบบอุเบกขาบารมีของพระนารทพรหมมีอะไรบ้าง เมื่อศึกษาจนได้ข้อสรุปแล้ว ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อที่ผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้า และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาดก
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติอุเบกขาบารมีในนารทชาดก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง อุเบกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หรือประเด็นที่ต้องการทราบ

ขั้นวิเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว มาศึกษา วิเคราะห์ แยกแยะประเด็น และอธิบายตามแนวคิดในประเด็นที่ต้องการทราบ

ขั้นสรุป สรุปผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาข้อสรุป และนำเสนอรายงานผลการวิจัย ในรูปแบบพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ความสำคัญของการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาดก

อุเบกขาบารมีเป็นการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าต่อพระอรุเวลกัสสปะ เป็นการปรารภในสมัย พระพุทธเจ้าได้บรรลุอนุตตรสัมโพธิญาณแล้ว เสด็จไปเริ่มประกาศหลักคำสอนของพระองค์ที่กรุงราชคฤห์ ในอาณาเขตเมืองมคธ ซึ่งมีชฎิลอรุเวลกัสสปะและบริวารเป็นเจ้าลัทธิใหญ่มีผู้เคารพนับถือ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงเมืองมคธก็เสด็จไปเยี่ยมเจ้าลัทธินี้ก่อนลัทธิอื่นๆ ได้แสดงปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นเหตุให้อรุเวลกัสสปะเริ่มมีความศรัทธาเลื่อมใส แต่ยังไม่ยอมรับพระพุทธเจ้าว่าเป็นพระอรหันต์ ในขณะที่เวลานั้นก็สำคัญอยู่ว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของอรุเวลกัสสปะอยู่ตลอดเวลา จึงพยายามโน้มน้าวให้เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติที่บำเพ็ญตนอยู่นั้นไม่ใช่แนวทางของพระอรหันต์ จึงเห็นควรแสดงแนวทางให้อรุเวลกัสสปะปฏิบัติ เพื่อให้เกิดแนวที่ถูกต้อง เนื่องจากท่านปฏิบัติมานาน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มึนบิรวารมาก จึงมีพระดำริที่ทลายทิฐิที่มีอยู่ในจิตใจให้หมดไป

นารทชาดกเป็นเหตุการณ์ที่ให้ทรงเล่าเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในการทำลายทิฐิของพระอรุเวลกัสสปะ เมื่อครั้งเสวยชาติเป็นพระเจ้าอังคตราช จนสามารถสร้างศรัทธาสร้างกุศลและเมื่อละสังขารแล้วได้ไปจุติในพรหมโลก โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัจจุบันชาติที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญอุเบกขาบารมี ประกอบด้วย 1) พระพุทธเจ้า เป็นผู้แสดงธรรม 2) ผู้เกี่ยวข้องกับการแสดงธรรม และ 3) พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนในแคว้นมคธ ที่เข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้า จากนั้นได้เกิดความสงสัยถึงการเป็นศาสดา ครั้นเมื่อพระอรุเวลกัสสปะได้แสดงตนเป็นสาวกแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงกล่าวถึงการทรมานพระอรุเวลกัสสปะในอดีตชาติให้ได้รับทราบ

การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีของนารทพรหมมีสาเหตุจากพระเจ้าอังคตราชแห่งแคว้นวิเทหะ ทรงฟังคำสอนของคุณาสีวกแล้ว ทรงเห็นผิดไปตามว่าบุญบาปไม่มี เป็นต้น พระนางจุจาราชิดาถวายคติธรรมที่ชอบ ก็ไม่ทรงละมิจฉาทิฐินั้น นารทพรหมได้ทราบอธิฐานของพระราชธิดา จึงได้ลงมาแสดงธรรม จนพระเจ้าอังคตราชถอนความเห็นผิด เรื่องนี้ แสดงว่านารทพรหมได้บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌานสมาบัติมาแล้ว มีองค์สำคัญของฌานชั้นสูงก็คืออุเบกขา

อันบริสุทธิ จึงถือชาตกนี้ว่าแสดงอุเบกขาบารมีเนื่องจากเป็นผู้วางใจเป็นกลางไม่ยินดียินร้ายใน อกุศลธรรมและอนิกุศลธรรมและไม่ทำไปด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ หรือการวางเฉย เพื่อ ความสงบกาย วาจา ใจ มีความสำคัญต่อการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ คือ มีความ เป็นกลาง และวางเฉย มีความเห็นเสมอกัน มีความสงบ เพื่อกำจัดกิเลสกรรมและวัตถุกรรม ภายในจิตให้เบาบางลง

การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาตก เป็นการปฏิบัติไม่ให้จิตมีความยินดียินร้าย และยึดติดตามอารมณ์ที่สัมผัสนั้น จึงให้วางใจเป็นกลาง นิ่งเฉยด้วยความรู้ตัวเมื่อประสบสุขก็ ไม่ยินดี เมื่อประสบทุกข์ก็ไม่เสียใจ ไม่ติดในสุขและทุกข์ทั้งปวง การบำเพ็ญเพื่อประโยชน์แห่ง พระโพธิญาณ รักษาปฏิบัติในอุเบกขายิ่งกว่ารักษาคนที่รักและทรัพย์สิน เป็นผู้วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายในอกุศลธรรมและอนิกุศลธรรมและไม่ทำไปด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ หรือ การวางเฉย เพื่อความสงบกาย วาจา ใจ มีความสำคัญต่อการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ทุก พระองค์ คือ มีความเป็นกลาง และวางเฉย มีความเห็นเสมอกัน เพื่อกำจัดกิเลสกรรมและ วัตถุกรรม ภายในจิตให้เบาบางลง นอกจากนี้ชาตกยังส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะได้นำเสนออิทธิพลของนารทชาตก โดยสังเขปใน 2 ประเด็นต่อไปนี้

1. อิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาล

อิทธิพลของนารทชาตกต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลที่มีหลักฐานยืนยัน อย่างชัดเจน คือเป็นชาตกหนึ่งที่สมณทูตได้ใช้เป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัย พระเจ้าอโศกมหาราชที่ส่งสมณทูตไปเผยในดินต่างๆ นารทชาตกได้ใช้เป็นตัวอย่างในการ แสดงธรรมให้ประชาชนในมหาภารัฐชนบทส่งผลให้พระพุทธศาสดารามมั่นในดินแดนมหาภารัฐ ชนบท เพราะเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติตามไม่ตกไปสู่ที่ชั่วคือรู้จักวางใจเป็นกลางโดยไม่มัวคิดและวางใจเฉยได้เมื่อมีอารมณ์มากระทบทั้งที่พอใจหรือไม่พอใจคำสอนที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงชี้ให้เห็นคุณงามความดีและความสำคัญของบุคคลและสิ่งต่างๆ คือความจริงแท้ ของชีวิตและกฎธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากวงจรแห่งทุกข์ทั้งปวง หัวใจ ของพุทธศาสนา คือ ละเว้นความชั่ว หมั่นทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์นอกจากนี้ยังเป็นส่วน หนึ่งที่ส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือในประเทศที่มีการนับถือพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ได้ถูกถ่ายทอดมาในลักษณะของ จิตรกรรมฝาผนังตามสถานที่สำคัญ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาของงานนำเสนอชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของทศชาติชาตก

2. อิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน

อิทธิพลของนารทชาดกต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน สะท้อนในรูปแบบของการนำชาดกมาถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมต่างๆ เช่น ทศชาติชาดก ไตรภูมิพระร่วง และสะท้อนหลักคำสอนในลักษณะของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้แพร่หลายเข้ามาจากประเทศศรีลังกา จึงได้มีการนำศิลปกรรมอันเนื่องในพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย จิตรกรรมและประติมากรรมเป็นเครื่องมือในการเผยแพร່เรื่องเล่านิทานทางศาสนา โดยมีการเขียนการปั้นหรือการสลักประดับอาคารศาสนสถานเป็นรูปเป็นภาพเล่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ส่งผลทางด้านเจริญศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั้งในหมู่ผู้รู้และไม่รู้หนังสือ เรื่องราวที่เขียนจะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีที่เกิดขึ้นจากการนับถือพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ลักษณะของจิตรกรรมเชิงพุทธนั้นเป็นแบบอุดมคติที่จิตรกรใช้ความสามารถในการสร้างผลงานจากเส้นจำนวนมากที่เขียนขึ้นอย่างละเอียดประณีต และจัดวางบนผนังที่กว้างใหญ่ เขียนเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ ชาดก ปริศนาธรรม เป็นต้น พุทธศาสนิกชนที่เคยเรียนเคยฟังเรื่องราวเหล่านั้น เมื่อได้เห็นภาพจิตรกรรมก็ทำให้จำได้หมายรู้ และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปปฏิบัติให้เกิดความสุขใจ สามารถแยกประเด็นได้ดังนี้

1) เป็นการยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนา เนื่องจากการเล่าเรื่องผ่านจิตรกรรมเป็นการเขียนเพื่อจะจูงใจให้คนเกิดความเลื่อมใสพระพุทธศาสนา

2) เป็นเครื่องประดับตกแต่งอาคารหรือสถาปัตยกรรมให้งดงาม และเพิ่มพูนความสำคัญให้มากขึ้น โดยในสมัยโบราณนั้นวัดเป็นศูนย์กลางของวิชาการหลายแขนง ผู้ถ่ายทอดวิชาการคือ พระสงฆ์ ส่วนศิษย์ คือ สามเณรหรือภิกษุที่บวชเรียน การอยู่ในวัดเป็นเวลานานทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาภายใต้จิตสำนึก เมื่อเข้าไปในพระอุโบสถได้พบพระประธานที่มีอาการสงบนิ่งแล้วยังได้พบจิตรกรรมฝาผนังที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธประวัติหรือชาดกที่ประดับไว้รอบผนัง ได้อาศัยภาพเหล่านี้ศึกษาหาความรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

3) เป็นสื่อประกอบคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อพุทธศาสนิกชนได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วหันมาชมจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นธรรมกถึกจะเกิดความซาบซึ้ง อันเป็นการน้อมนำให้ประพจน์แต่สิ่งที่เป็นบุญกุศล เพราะจิตรกรรมฝาผนังได้ชื่อว่าเป็นจิตรภาษา คือ ภาพจิตรกรรมเป็นภาษาที่คนทั้งหลายสามารถเข้าใจ และมีความรู้โดยไม่ต้องศึกษาหรือมีประสบการณ์มาก่อน (สมชาติ มณีโชติ, 2529 : 24)

4) เป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจ เรื่องทางพระพุทธศาสนาเป็นคติธรรมช่วยเตือนใจคนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เหมาะสม มุ่งสอนสัจธรรมเป็นสำคัญและเป็นของคู่โลก คติธรรมชาดกสะท้อนให้เห็นเรื่องหลักกรรม ภาพไตรภูมิช่วยเตือนสติคนในเรื่องดีชั่ว เรื่องของวัฏจักรชีวิต

5) เป็นเครื่องหมายแสดงความเจริญของชาติ เป็นหลักฐานบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความเจริญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นการจดบันทึกความรู้สึกและปัญญาของมนุษย์ จึงถือเป็นทรัพยากรของชาติที่มีประโยชน์ในการนำไปศึกษาหาความรู้ และควรทำการอนุรักษ์ดูแลรักษาอย่างจริงจังเพื่อให้อยู่คู่กับชาติไทยสืบไป (กรณีการตั้งตุลานนท์, 2554)

จากการนำเสนอผู้วิจัยสรุปได้ว่า อิทธิพลของนารทชาดกต่อการเผยแผ่ในปัจจุบันเป็นการนำเอาคติจากพระไตรปิฎกมาอธิบายให้เกิดความเข้าใจพุทธธรรมมากยิ่งขึ้น โดยโบราณจารย์ได้นำมาถ่ายทอดในลักษณะของพระธรรมเทศนา การจารึกไว้เป็นจิตรกรรมฝาผนังตามสถานที่สำคัญต่างๆ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ซึมซับหลักธรรมตามสติปัญญาของตน เป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจ เรื่องทางพระพุทธศาสนาเป็นคติธรรมช่วยเตือนใจคนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เหมาะสม มุ่งสอนสัจธรรมเป็นสำคัญและเป็นของคู่โลก คติธรรมชาดกสะท้อนให้เห็นเรื่องหลักกรรม ภาพไตรภูมิช่วยเตือนสติคนในเรื่องดีชั่ว เรื่องของวัฏจักรชีวิต และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้จากการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจ คือ นารทชาดกน่าจะเป็นชาดกเรื่องแรกในบรรดาชาดกทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าได้นำมาอธิบายให้ประชาชนได้รับความรู้และหายสงสัย โดยมีบริบทจากลำดับเหตุการณ์ในพุทธประวัติที่พระพุทธเจ้าเสด็จเพื่อประกาศศาสนาน่าจะมีเหตุผลเชื่อได้ว่า นารทเป็นชาดกเรื่องแรกที่พระพุทธเจ้านำมาแสดงในพระพุทธศาสนา นารทชาดกมีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจน คือเป็นชาดกหนึ่งที่สมณทูตได้ใช้เป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ส่งสมณทูตไปเผยในดินต่างๆ นารทชาดกได้ใช้เป็นตัวอย่างในแสดงธรรมให้ประชาชนในมหารัฐชนบทส่งผลให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นในดินแดนมหารัฐชนบท สำหรับอิทธิพลของนารทชาดกต่อการเผยแผ่ในปัจจุบันเป็นการนำเอาคติจากพระไตรปิฎกมาอธิบายให้เกิดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากยิ่งขึ้น โดยโบราณจารย์ได้นำมาถ่ายทอดในลักษณะของพระธรรมเทศนา การจารึกไว้เป็นจิตรกรรมฝาผนังตามสถานที่สำคัญต่างๆ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ซึมซับหลักธรรมตามสติปัญญาของตน เรื่องทางพระพุทธศาสนาเป็นคติธรรมช่วยเตือนใจคนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เหมาะสม มุ่งสอนสัจธรรมเป็นสำคัญและเป็นของคู่โลก และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วิเคราะห์การปฏิบัติอุเบกขาบารมีในนารทชาดก

การบำเพ็ญบารมีหรือการตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อจะสร้างความสงบสันติสุขแก่ตนเอง และให้เป็นตัวอย่างของผู้คนจำนวนมากโดยใช้ความพากเพียรในการปฏิบัติไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆทั้งสิ้นจนได้บรรลุพระโพธิญาณโดยการยึดหลักทานศีลเป็นพื้นฐานหลักธรรมในบารมีทั้ง 10 จึงเป็นหลักธรรมควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดพลังบารมีมุ่งสู่ความเป็นพระพุทธเจ้าในที่สุด โดยเฉพาะอุเบกขาบารมีจำเป็นต้องนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพราะเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติตามไม่ตกไปสู่ที่ชั่วคือรู้จักวางใจเป็นกลางโดยไม่มีอคติและวางใจเฉยได้เมื่อมีอารมณ์มากระทบทั้งที่พอใจหรือไม่พอใจ หลักธรรมที่สนับสนุนอุเบกขาบารมี มีความสำคัญต่อการละเว้นและบำเพ็ญเพียรในอกุศลและกุศล

อุเบกขาบารมีที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญต่อพระอูเรลกัสสสปะ เป็นการปรารภในสมัยพระพุทธเจ้าได้บรรลุอนุตตรสัมโพธิญาณแล้ว เสด็จไปเริ่มประกาศหลักคำสอนของพระองค์ที่กรุงราชคฤห์ ในอาณาเขตเมืองมคธ ซึ่งมีขุณโณอูเรลกัสสสปะและบริวารเป็นเจ้าลัทธิใหญ่มีผู้เคารพนับถือ และสำคัญตนว่าเป็นพระอรหันต์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงเมืองมคธก็เสด็จไปเยี่ยมเจ้าลัทธินี้ก่อนลัทธิอื่นๆ พระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการจับพญานาคซึ่งอยู่ในโรงบูชาไฟนั้นใส่ไว้ในบาตร และยังได้แสดงปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นเหตุให้อูเรลกัสสสปะเริ่มเลื่อมใสแต่ยังไม่ยอมรับพระพุทธเจ้าว่าเป็นพระอรหันต์ ในขณะเดียวกันนั้นก็สำคัญอยู่ว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของอูเรลกัสสสปะอยู่ตลอดเวลา จึงพยายามโน้มน้าวให้เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติที่บำเพ็ญตนอยู่นั้นไม่ใช่แนวทางของพระอรหันต์ จึงเห็นควรแสดงให้อูเรลกัสสสปะ เพื่อให้เกิดแนวที่ถูกต้อง เนื่องจากท่านปฏิบัติมานาน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีบริวารอย่างมากมาย จึงมีพระดำริที่ทาลายทิฐิที่มีอยู่ในจิตใจให้หมดไป

ความสำคัญคือผู้แสดงอุเบกขาบารมีเป็นพระพุทธเจ้า หมดกิเลส อุเบกขาธรรมจึงสูงที่สุด คนฟังคืออูเรลกัสสสปะ ฟังแล้วพัฒนาตนต่อจนบรรลุเป็นอรหันตสาวก ได้ผลสูงสุดคือสิ้นกิเลสโดยการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในครั้งนี้พระพุทธเจ้าปรารภนาให้อูเรลกัสสสปะมีความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิไม่ยึดติดอยู่ในกามทั้งปวง เป็นความปรารถนาดีที่พระองค์มีต่ออูเรลกัสสสปะไม่เข้าไปก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าลัทธิที่มีประชาชนศรัทธาเลื่อมใส แต่พระองค์มุ่งไปเพื่อตรัสสอนแนะนำแนวทางให้ปฏิบัติ หรือคอยชี้แนะแนวทาง จนกระทั่งสามารถทาลายทิฐิที่มีอยู่ พัฒาตนเองจนสามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด ส่วนในนารทชาดกผู้แสดงเป็นเพียงพรหม ก่อนตายได้ถามสมบัติซึ่งเป็นเพียงเครื่องประดับกายอันยาวนาน อุเบกขาธรรมจึงยังไม่สูงนัก คนที่ฟังคือพระเจ้าอังคตราชแม้จะได้ประโยชน์คือการบรรเทาความได้ แต่ก็

เพียงแค่ชั่วคราวเท่านั้น ยังไม่สิ้นกิเลส ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า นารทพรหมได้ลงมาเพราะการมีจิตเมตตาเป็นเบื้องต้นที่ต้องการช่วยเหลือมนุษย์ให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง แนะนำสั่งสอนที่เป็นประโยชน์ เมื่อถึงคราวท่านก็ลงมา ช่วยแสดงธรรม สั่งสอนพระเจ้าอังคิราชถอนความเห็นผิดได้ แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่วางใจเฉย อันถูกต้องด้วยปัญญา และก็นำเอาความที่ถูกต้องนั้นมาแสดงสั่งสอน เป็นการที่ได้กระทำงานที่คนอื่นทำไม่ได้ ให้บังเกิดความสำเร็จขึ้นได้

วิธีบรรเทาหรือละกามตามแบบของพระพุทธเจ้า ละด้วยวิปัสสนากรรมฐาน เป็นสมุจเฉทปหาน คือสามารถละได้อย่างเด็ดขาด ไม่กลับไปข้องเกี่ยวกับกามอีก โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับอยู่ตลอดเวลา แต่วิธีบรรเทาของนารทพรหม ละด้วยสมถกรรมฐาน เป็นวิกขัมภนปหาน ซึ่งเป็นเพียงการข่มไว้เท่านั้นไม่ให้เกิดการกำเริบจึงไม่ใช่การละที่ถาวร สามารถกลับมายึดติดในกามารมณ์ได้ถ้าหากควบคุมจิตของตนไม่ได้ ซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติตามได้แนวทางที่ถูกต้องในการปฏิบัติต่อไปและมีความสำคัญในการใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพราะทำให้เกิดความวางใจเป็นกลางมีความสำคัญในการทำใจให้เป็นกลาง ความวางใจเฉยอยู่ ไม่ยินดียินร้าย ในเมื่อถึงภัยพิบัติและประสบอันตราย ไม่ดีใจหรือเสียใจด้วยเหตุสุดวิสัยที่จะช่วยได้ เมื่อเรามีเมตตา กรุณา มุติตาแล้วต่อบุคคลและสัตว์ทั้งหลาย ในบางกรณีเราช่วยอะไรไม่ได้จริงๆ เพราะเขาทำตัวเขาเอง ถ้าไม่วางใจเป็นกลาง ก็วุ่นวายเกินไปและไร้ประโยชน์

การประยุกต์ใช้อุเบกขาบารมีในยุคปัจจุบัน

1. การประยุกต์ใช้ในมิติทางสังคม

จากเรื่องนารทชาดก แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษนั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะชี้แจงให้เข้าใจกันได้ง่ายๆ เพราะมีเหตุผลฝ่ายมิฉฉาธิฐิตีที่คอยทำลายความเชื่อดังกล่าวอยู่เสมอ และหากไม่มีปัญญาแยกแยะแล้วก็อาจหลงผิดได้ง่าย เหมือนพระเจ้าอังคิราชได้ฟังคำของคุณาชีวาก็หลงผิดเป็นมิฉฉาธิฐิตีไป ผู้ที่บำเพ็ญความดีให้สูงส่งมักไม่พอใจเมื่อมีผู้มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ผู้ที่เอาแต่ดีดดีและเกลียดคนไม่ดีก็จะเป็นพวกที่ต่อต้านโลกไปโดยปริยาย ซึ่งจะก่อความทุกข์ใจบนทอนการบำเพ็ญความดีที่สูงขึ้นไปของตน ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องอยู่ด้วยกันเป็นหมู่คณะ มนุษย์ต่างจักสัตว์อื่นเพราะรู้จักไตร่ตรองด้านหลักแห่งเหตุผลด้วยสติสัมปชัญญะและมีอิทธิพลที่ลึกซึ้งกับองค์ประกอบต่างๆ มีจิตสำนึกกับผิดชอบชั่วดี ใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ แต่ถ้าใช้ชีวิตไม่สอดคล้องกับ

ธรรมชาติไม่อาจถือว่าเป็นการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง (สมภาร พรหมทา, 2545 : 85-86) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมทำให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองในการประพฤติปฏิบัติ เพราะคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะสร้างแต่ความดี จึงทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมและสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นได้นั้นจะ ต้องรู้จักบำเพ็ญอุเบกขา คือ ให้อภัย วางอย่างรู้เท่าทันวิถีโลก และจะบำเพ็ญอุเบกขาได้ดีต้องมีปัญญาเข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ว่า โลกนี้มีทั้งส่วนดีส่วนเลว และส่วนที่ไม่ดีไม่เลวในโลกนี้จะหาอะไรที่ได้อย่างเดียวก็ไม่ได้อีกด้วยกับคำกล่าวของท่านหลวงพ่อบุญทาส (2543 : 21) ที่กล่าวไว้ว่า

เขามีส่วน	เลวบ้าง	ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา	ส่วนที่ดี	เขามีอยู่
เป็นประโยชน์	โลกบ้าง	ยังน่าดู
ส่วนที่ชั่ว	อย่าไปรู้	ของเขาเลย
จะหาคน	มีดี	โดยส่วนเดียว
อย่ามัวเที่ยว	ค้นหา	สหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา	หนวดเต่า	ตายเปล่าเลย
ฝึกให้เคย	มองแต่ดี	มีคุณจริง

จากบทกลอนนั้นแสดงให้เห็นว่าในการที่จะหาคนที่มีความดีอย่างครบสมบูรณ์นั้นคงไม่มี เพราะในอีกด้านหนึ่งของสิ่งที่ดีก็ยังมีเลวอยู่ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาอีกแง่หนึ่งก็จะเห็นส่วนที่ไม่ดีไม่เลวของสิ่งนั้น เมื่อเข้าใจโลกได้เช่นนี้จึงจะบำเพ็ญอุเบกขาบารมีได้สนิทใจ ปล่อยให้โลกเป็นไปตามกฎแห่งกรรมไม่เข้าไปแทรกแซงกฎแห่งกรรมให้เสียหลัก ผู้ที่เข้าใจโลกได้อย่างดี เมื่อถึงคราวชี้แจงแยกแยะสิ่งผิดออกจากสิ่งถูก และให้ผู้คนปฏิบัติตนที่ถูกต้องก็สามารถชี้แจงได้สมเหตุผล ดังที่พระนารทพรหม ซึ่งบำเพ็ญอุเบกขาบารมีอยู่ในพรหมโลก มาชี้แจงดี ชั่ว ผิด ถูก แก่พระเจ้าอังคิราชาให้เข้าใจและยอมรับโดยดี หลังจากที่มีความเห็นผิดมานาน ซึ่งพระนารทพรหมได้บำเพ็ญสมาธิจนได้ญาณสมบัติ จนสามารถล่วงรู้ความต้องการของบุคคลอื่นได้และไม่วางเฉยต่อการกระทำที่ผิด เมื่อถึงคราวที่จะช่วยก็จะต้องช่วยด้วยความไม่มีอคติ มุ่งธรรมเป็นที่ตั้ง จำเป็นต้องมีความยุติธรรมเกิดขึ้น

อุเบกขาจึงเป็นธรรมที่สำคัญในการปฏิบัติในปัจจุบัน เพราะต้องวางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างใคร เมื่อถึงคราวที่จะต้องตัดสินใจในการชี้ผิดชี้ถูก เพราะถ้าไม่รู้จักรวางเฉยจะทำให้เกิด

ความวุ่นวายได้ เช่น เมื่อบุตรธิดาไปทำผิด ไปรังแกผู้อื่นในทางใดทางหนึ่ง เมื่อมีผู้มาฟ้องหา มารดาบิดาไม่มีอุเบกษาดังกล่าว ย่อมจะเข้ากับลูก ไม่ยอมที่จะรับฟังว่าลูกผิด เพราะว่ามีความรัก เมื่อเป็นดังนี้แล้วจึงไม่มีการที่จะตักเตือนว่ากล่าวลูก เข้ากับลูกอยู่เสมอ ว่าเป็นลูกของเรา แล้วต้องถูกเสมอ ดังนั้นก็เป็นอันว่าเป็นการที่เมตตาในทางที่ผิด ไม่ใช่เมตตาในทางที่ถูกแต่ถ้าหากว่ามารดาบิดามีจริยธรรม พิจารณายังลงในกรรมในผลของกรรม ก็คือว่ารู้จักผิดรู้จักถูก อะไรถูกก็ถูก อะไรผิดก็ผิด นี่คือการปลงลงไปในการมีความหมายอย่างนี้ รู้จักผิดรู้จักถูก จึงพิจารณาลูกของตัวเอง รับฟังคำฟ้องของผู้อื่น สอบสวนว่าผิดหรือถูก ถ้าลูกของตนผิดก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน หรือลงโทษตามสมควร เพื่อให้ไม่ประพฤติดีกต่อไป แต่เมื่อลูกถูก ก็ยอมรับว่าถูก การปฏิบัติดังนี้ต้องมีอุเบกษาเป็นหลัก คือรู้จักที่จะมีใจเป็นกลาง โดยไม่ถือว่าลูกเขาถูกเรา แต่ถือเอาถูกผิดเป็นที่ตั้ง ลูกของใครก็ตาม เมื่อผิดก็ว่าผิด เมื่อถูกก็ว่าถูก และเมื่อผิดก็ตักเตือนว่ากล่าวกัน อบรมกัน และเมื่อถูกก็ว่าถูก ควรชมก็ชม ควรส่งเสริมก็ส่งเสริม

2. การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในยุคปัจจุบัน

ปัจจุบันท่ามกลางความหลากหลายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี การจะนำความดีงามที่ตนเองเข้าใจดีแล้วไปเผยแผ่แก่ผู้อื่นต้องทำให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีของเขาด้วย แม้จะประยุกต์เช่นนั้นก็ใช่ว่าจะเกิดผลดีได้เสมอไป บางทีอาจมีปฏิกิริยาต่อต้าน บั่นทอนกำลังใจของผู้ที่ทำความดีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่รู้จักปล่อยวางเสียบ้างจะทุกข์ใจเรื่องดี ชั่ว ผิด ถูก ควรไม่ควร เป็นเรื่องที่มนุษย์ติดใจให้สงสัย และเห็นแตกต่างกันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ความสงสัยลังเลในเรื่องบุญ บาป กรรม นรก สวรรค์ ก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องที่ถกเถียงในวงสนทนาของมนุษย์มาทุกยุค ทุกสมัย และจะเป็นเช่นนี้ตลอดไป จนกว่าโลกนี้จะไม่มีมนุษย์ การแยกแยะเรื่องดังกล่าวเบื้องต้น ต้องดูว่าตนเองอยู่ในวัฒนธรรมและสังคมใด ใช้รากฐานของวัฒนธรรมประเพณีใดเป็นตัวตัดสิน และที่สำคัญใช้หลักการพื้นฐานทางจริยธรรมแบบใดเป็นตัวตัดสินและตีความ หากไม่เข้าใจหลักการเบื้องต้นก็จะออกนอกกลุ่มนอกทางไปเรื่อย สงสัยไปเรื่อย แม้ใช้หลักการดังกล่าวที่ตนเองเห็นว่าดี ว่าถูกต้องแล้ว การที่จะทำให้ผู้อื่นเห็นชอบด้วยก็เป็นเรื่องยาก หากมุ่งมั่นจะเปลี่ยนแปลงความคิดคนอื่นในทันทีทันใดก็ยากยิ่งขึ้น หากไม่รู้จักปล่อยวางชะงัดก็จะทุกข์ใจมาก ทั้งความดีของตนก็อาจไม่ก้าวหน้า ฉะนั้นการเข้าใจเรื่องความแตกต่างในการพัฒนาเรื่องมโนสำนึกที่รู้จักผิดชอบชั่วดีของมนุษย์จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อจะได้มีอุเบกขาหรือปล่อยวางในเวลาและสถานการณ์ที่ควรปล่อยวาง

ซึ่งจำเป็นจะต้องรู้จักแนวทางในการใช้อุเบกขาอย่างถูกต้อง โดยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันดังนี้

1) อุเบกขาในลักษณะความเป็นกลาง

อุเบกขาในลักษณะความเป็นกลาง คือ ไม่ดีใจหรือเสียใจด้วยเหตุสุดวิสัยที่จะช่วยได้ เมื่อเรามีเมตตา กรุณา มุทิตาแล้วต่อบุคคลและสัตว์ทั้งหลาย ในบางกรณีเราช่วยอะไรไม่ได้จริงๆ เพราะเขาทำตัวเขาเอง ถ้าไม่วางใจเป็นกลาง ก็วุ่นวายเกินไปและไร้ประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่นญาติพี่น้องซึ่งหวังดีอยากช่วยเหลือและดีใจเมื่อเขาประสบความสำเร็จ แต่ถ้าไปทำชั่วเอง ผลร้ายย่อมเกิดขึ้น เป็นต้น หรือได้รับความลำบากอย่างอื่น อันเป็นผลแห่งกรรมของเขาเอง สุดวิสัยที่จะช่วยได้ ในกรณีอย่างนี้จำเป็นต้องให้วางใจเฉยเสีย เพราะวุ่นวายไปก็ไม่มีประโยชน์หรือถ้าจะช่วยก็อาจเสียความยุติธรรม ซึ่งต้องรักษาความเป็นธรรมในสังคม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ร่วมกันในสังคม การที่จะทำได้เช่นนี้ จำเป็นต้องยึดหลักความเป็นกลาง หรือหลักความไม่มีส่วนได้เสีย หมายความว่าความไม่มีส่วนได้เสียใดๆ ในข้อพิพาทนั้นหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เกิดขึ้นจากความคิดพื้นฐานที่ว่า หากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นจะสูญเสียความเป็นกลางและไม่อาจสั่งการโดยปราศจากอคติในเรื่องนั้นๆ ได้ หลักการดังกล่าวจึงนำมาใช้กับองค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เช่น ผู้พิพากษา ตุลาการ หรือองค์กรของฝ่ายปกครองที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง พิจารณาและวินิจฉัยสั่งการ หรือร่วมประชุมและลงมติในเรื่องใดๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่

ดังนั้น ผู้วางเฉยหรือวางใจเป็นกลาง จะต้องประกอบด้วยวิชาและปัญญา ไม่เข้าไปก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคล เมื่อเขาได้ปฏิบัติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม แต่จะเข้าไปให้คำแนะนำเมื่อเกิดการปฏิบัติที่ผิดไปจากแนวทางที่ไม่ถูกต้อง หรือปฏิบัติผิดไปจากทำนองคลองธรรม

2) อุเบกขาในลักษณะความไม่ลำเอียง

อุเบกขาในลักษณะความไม่ลำเอียง คือ ความวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอำนาจของอคติ 4 ประการ ได้แก่ ไม่ลำเอียงเพราะพอใจ (ฉันทาคติ) ไม่ลำเอียงเพราะไม่พอใจ (โทสาคติ) ไม่ลำเอียงเพราะหลงผิดด้วยความไม่รู้จริง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (โมหาคติ) และไม่ลำเอียงเพราะกลัวด้วยอำนาจ (ภยาคติ) อุเบกขาในลักษณะนี้ถ้าปฏิบัติได้ ถือเป็นความยุติธรรมให้แก่สังคมมนุษย์ ด้วยการไม่เอนเอียงถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมหาศาล สามารถกำจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างดี ความขัดแย้งถือได้ว่าเป็นธรรมชาติหรือธรรมดาของมนุษย์ที่นักวิชาการส่วนใหญ่มี

ความเห็นว่าเป็นสิ่งหรือภาวะจำเป็นที่มนุษย์ซึ่งอยู่ด้วยกันในสังคมในลักษณะเป็นสัตว์สังคมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้สังคมไทยในปัจจุบันก็เช่นเดียวกันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาที่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ยากไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางการเมืองปัญหานโยบายสาธารณะปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติหรือ ปัญหาการหย่าร้าง (กษิรา เทียนส่องใจ, 2550 : 224)

ความขัดแย้งนั้นสามารถที่จะสะท้อนได้ทั้งแง่ลบและแง่บวกในเชิงบวก การมองความขัดแย้งในแง่ลบหรือบวกนั้น มักส่งผลต่อพฤติกรรม และการจัดการแก้ไขความขัดแย้ง ในหลายกรณีพบว่า ผู้ที่มองความขัดแย้งในแง่ลบ มักจะใช้ ความรุนแรง ในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มองความขัดแย้งในแง่บวกมักจะใช้ ความไม่รุนแรง ในการจัดการความขัดแย้ง เพื่อที่จะนำมาซึ่งสันติภาพ ฉะนั้นจุดสำคัญก็คือ จะต้องเปลี่ยนมุมมองของความขัดแย้งให้เป็นไปในเชิงบวก ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในครอบครัว หรือสังคม ในทัศนะของพระพุทธศาสนา รากเหง้าที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายใน คือ อกุศลธรรมและปปัญจธรรม โดยทิวฏฐิถือว่าเป็นแกนกลางที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ ยิ่งถ้าทิวฏฐินั้นประกอบไปด้วยอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ โทสะและโมหะ ซึ่งจะก่อให้เกิดมิถิยาทิวฏฐิจะต้องเป็นผู้ที่ดำรงตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่ลำเอียงด้วยอำนาจอคติต่างๆ ทั้งในเรื่องของคน สัตว์ สิ่งของ ตั้งแต่ลำเอียงเพราะความพอใจ ความโกรธ ความหลง หรือความกลัว ทำให้ให้เป็นกลาง ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์และของอคติ เมื่อใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงแล้ว ซึ่งจะทำให้สามารถอธิบายการตัดสินใจได้ด้วยความโปร่งใส และไม่ว่าผลการตัดสินใจจะออกมาอย่างไร ก็อธิบายได้ และเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้ตัดสินใจโดยไม่มีอคติส่วนตัว สิ่งที่เป็นประโยชน์ก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นโทษก็เห็นว่าเป็นโทษ สิ่งใดที่ควรทำก็ต้องทำ แต่ต้องกำกับด้วยปัญญาและความรอบรู้ เมื่ออุเบกขาทำให้มองเห็นประโยชน์ในแต่ละคนแล้ว ก็ย่อมจะต้องรู้จักผูกไมตรีไว้ ไม่ตั้งท่าจะเป็นศัตรูกันโดยง่าย มองเห็นผู้คนมีค่ามากขึ้น เมื่อมีใครทำสิ่งที่ไม่พอใจ ไม่พอใจ ก็จะมีอารมณ์ดกกลั่นมากขึ้น ไม่ปล่อยให้อารมณ์ครอบงำ เพราะจะนึกถึงคุณค่า คุณประโยชน์ที่คนๆ นั้นมีอยู่ชดเชยกัน การพูดจาตักเตือน หรือหากจะต้องลงโทษก็จะทำด้วยความเหมาะสม

การปล่อยวาง หรือมีอุเบกขาด้วยความรู้เข้าใจ ไม่ใช่การวางเฉยโดยทำทีที่เย็นชา หรือวางเฉยเพราะไม่รู้แต่เป็นการปล่อยวางด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ปล่อยให้กระบวนการต่างๆ เป็นไปตามที่มันควรจะเป็น ไม่แทรกแซงให้เสียหลักการแห่งความดีงาม หรือปล่อยให้โลกเป็นไปตามกฎแห่งกรรมนั่นเอง จะเห็นได้ว่า จะบำเพ็ญอุเบกขาบารมีได้ต้องมีปัญญาหรือความ

เข้าใจอย่างลึกซึ้งเป็นองค์ประกอบเสมอหากปราศจากปัญญาแล้ว อุเบกขาที่จะกลายเป็นเพียงข้ออ้างเพื่อปิดความรับผิดชอบของคนเห็นแก่ตัวเป็นข้ออ้างสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ ไม่เข้าใจสถานการณ์ตามความเป็นจริงเท่านั้นเอง

สรุป

นารทชาดกเป็นเหตุการณ์ที่พระภิกษุและพุทธศาสนิกชน ได้ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ทรงเล่าเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในการทำลายทิฐิของพระอูเรลกัสสปะ เมื่อครั้งเสวยชาติเป็นพระเจ้าอังคิราช การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีของนารทพรหมมีสาเหตุจากพระเจ้าอังคิราชแห่งแคว้นวิเทหะ ทรงฟังคำสอนของคุณาชีวกแล้ว ทรงเห็นผิดไปตามว่าบุญบาปไม่มีเป็นต้น พระจุลราชธิดาถวายคติธรรมที่ชอบ ก็ไม่ทรงละมิจฉาทิฐินั้น นารทพรหมได้ทราบอธิษฐานขอให้ช่วยของพระราชาธิดา จึงได้ลงมาแสดงธรรม จนพระเจ้าอังคิราชถอนความเห็นผิดนารทชาดกมีอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลที่มีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจน คือเป็นชาดกหนึ่งที่สมณทูตได้ใช้เป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ส่งสมณทูตไปเผยในดินต่างๆ นารทชาดกได้ใช้เป็นตัวอย่างในแสดงธรรมให้ประชาชนในมหารัฐชนบทส่งผลให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นในดินแดนมหารัฐชนบทและมีอิทธิพลต่อการเผยแผ่ในปัจจุบัน ในลักษณะของพระธรรมเทศนา การจาริกวัเป็นจิตรกรรมฝาผนังตามสถานสำคัญต่างๆ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ซึมซับหลักธรรมตามสติปัญญาของตน และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษานี้ ทำการศึกษาเฉพาะชาดกเรื่องอุเบกขาบารมีในนารทชาดกที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ยังมีประเด็นที่น่าศึกษาอีก เช่น

1. ศึกษาการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีของนารทพรหมกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. ศึกษาการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดกต่างๆ
3. ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างบารมีของนารทดาบสในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระพุทธศาสนามหายาน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2554). **ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดทองธรรมชาติวรวิหาร**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กษิรา เทียนส่องใจ. (2550). **การศึกษาวิเคราะห์ภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). **พุทธทาสลิต 3**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมชาติ มณีโชติ. (2529). **จิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สมภาร พรหมทา. (2545). **มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ศยาม.
- Rahula, W. (2006). **What the Buddha Taught**. (5th ed.) Thailand : Haw Trai.